

Микола ГАЛІВ,
Тарас БАТЮК,
м. Дрогобич

ДІЯЛЬНІСТЬ ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» НА СТРИЙЩИНІ В ПЕРІОД НІМЕЦЬКОЇ ОКУПАЦІЇ (1941 – 1944 рр.): ЗА МАТЕРІАЛАМИ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ

У статті на основі матеріалів українських періодичних видань проаналізовано діяльність Товариства «Просвіта» на Стрийщині в роки нацистської окупації (1941 – 1944 рр.), показано відновлення мережі читалень, охарактеризовано їх культурно-освітню діяльність»

Ключові слова: Стрийська округа, Товариство «Просвіта», Українське освітнє товариство, культурно-освітня діяльність

Haliv M., Batiuk T. The «Prosvita» Society activity in Stryi district during the German occupation period (1941 – 1944): according the periodicals. On the basis of Ukrainian periodicals the «Prosvita» Society activity in Stryi District during the Nazi occupation (1941 – 1944) it is analyzed, the Society reading centers' recovery is showed, their cultural and educational activities are characterized.

Key words: Stryj District, «Prosvita» Society, Ukrainian educational society, cultural and educational activities

Галів Н., Батюк Т. Деятельность Общества «Просвита» на Стрийщине в период немецкой оккупации (1941 – 1944 гг.): по материалам периодических изданий. В статье на основе материалов украинских периодических изданий проанализирована деятельность Общества «Просвита» на Стрийщине в годы нацистской оккупации (1941 – 1944 гг.), показано восстановление сети читален, охарактеризовано их культурно-образовательную деятельность.

Ключевые слова: Стрийская округа, Общество «Просвита», Украинское образовательное общество, культурно-образовательная деятельность

Постановка проблеми. Минулого року українська громадськість відзначала 145-річчя Товариства «Просвіта». Історія «Просвіти» тісно переплетена з історією українського народу другої половини ХІХ – першої половини ХХ ст. Чи не найбільш драматичним періодом її минувшини стала Друга світова війна. З приходом червоних військ і утвердженням радянської влади восени 1939 р. Товариство було ліквідоване, а філії та читальні перетворено в радянські бібліотеки, будинки народної творчості, клуби тощо. Тільки після відступу більшовиків із західноукраїнського регіону влітку 1941 р. почалося відродження «Просвіти». 17 липня 1941 р. поновила роботу й центральна установа «Просвіти» у Львові [68].

Аналіз досліджень. Діяльність осередків Товариства «Просвіта» на Стрийщині стала предметом історичних досліджень у 1990 р. Саме тоді у виданому в діаспорі збірниках «Стрийщина. Історико-мемуарний збірник» (Т. 1) було опубліковано статтю І. Пеленської, що стосувалися виникнення та діяльності читалень «Просвіти» в краї [71]. Окремі моменти діяльності «Просвіти» на Стрийщині представлені у виданому за редакцією В. Романюка науково-популярному збірнику «Стрийщина» [75]. У книзі «Стрийщина: шлях до волі» та статтях М. Мандрика окреслено історію заснування та діяльності осередків товариства «Просвіта» на теренах Стрийського повіту наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. [45 – 47]. У дослідженні Ж. Ковби [33] також представлено

© Галів М., Батюк Т. Діяльність товариства «Просвіта» на Стрийщині в період німецької окупації (1941 – 1944 рр.): за матеріалами періодичних видань

матеріали з історії деяких читалень Стрийщини. Загальні обставини і напрями діяльності товариства «Просвіта» в роки гітлерівської окупації охарактеризував М. Коваль [32]. Однак історичні аспекти діяльності читалень «Просвіти» на Стрийщині в роки німецької окупації наразі майже недосліджено.

Мета статті – проаналізувати діяльність Товариства «Просвіта» на теренах Стрийської округи в роки нацистської окупації (1941 – 1944), окреслити кількісні зміни мережі читалень, виокремити основні напрями їх культурно-освітньої діяльності.

Виклад основного матеріалу. Характеризуючи становище осередків товариства «Просвіта» на Стрийщині в роки окупації, зауважимо, що до нашого часу не дійшло майже жодних архівних матеріалів, які б розкривали ті чи інші аспекти функціонування читалень та філій у краї. Тож чи не єдиним доступним і водночас репрезентативним джерелом є українські легальні періодичні видання, зокрема часописи «Стрийські вісті» (1941 – 1942) та «Голос Підкарпаття» (1942 – 1944) [40].

Відновлення читалень «Просвіти» почалося з перших днів липня 1941 р. Значну роль у цьому процесі відіграли українські органи місцевого самоврядування, які формувалися під активним впливом ОУН(б). Так, уже 11 липня 1941 р. Стрийський районний реферат освіти і культури (відділ Стрийської районної управи. – Авт.) на чолі з Володимиром Данилишиним оприлюднив відозву до просвітян Стрийщини. «В цій хвилині, – йшлося в ній, – на нас всіх покладається великий обов'язок і відповідальність. Український народ стає до будови своєї рідної Батьківщини. Читальні і їх провідники на селі в першу чергу покликані зайнятися організацією українського національного життя, ширити знання та культуру серед селян та робітників нашого села». Задля належної організації просвітницької праці читалень, реферат освіти і культури зобов'язував: 1) скликати загальні збори читальні та обрати на них «Революційний Провід Читальні» у складі трьох осіб (голова, заступник та секретар), а відпис протоколу зборів негайно надіслати до реферату освіти і культури; 2) організувати при читальні «по можності» такі гуртки: співочий, драматичний, танцювальний, освітній, шаховий, а також обрати керівників гуртків та «розпочати роботу в дусі українського націоналізму»; 3) усю більшовицьку літературу та пресу негайно «відокремити та переховати аж до дальшого нашого зарядження»; 4) кімнати читальні «привести до чистоти і культурного вигляду, постаратися про Український Національний Герб (тризуб), портрети українських Націоналістів Революціонерів, поетів, письменників та прикрасити їх вишивками, прапорцями і т.д.»; 5) на будинку читальні та інших установах вивісити український національний прапор; 6) з нагоди визволення земель Західної України від «московських бандитів» організувати в читальні бесіди, концерти, співи, танки, декламації, вистави і т.д.; 7) програми організованих свят надсилати для затвердження до РОіК [11, 3].

Перші підсумки відновлення діяльності «Просвіти» на Стрийщині та окреслення замірів на майбутнє було здійснено на проведеній 31 липня 1941 р. в українському районному домі культури нараді відпоручників читалень Стрийського району. У ній взяли участь 247 просвітян, на чолі зі шкільним інспектором В. Кульчицьким, оо.Маяковським і Хлипавкою, головами читалень сіл Конюхів і Жулин Барабашем та Цимбалістим. В. Кульчицький довів до відома просвітян план діяльності на найближчі два місяці. Крім того, на нараді йшлося про розбудову гуртків при читальнях, формування бібліотек. Директор українського районного дому культури Є. Пасіка підніс питання про потребу утворення районних хору, танцювального гуртка, драматичного гуртка та симфонічного оркестру [70, 2].

Як відомо, 1 серпня 1941 р. Галичину на правах окремого дистрикту було приєднано до Генеральної Губернії. Владу на місцях замість військово-польових комендатур

вермахту та українських Тимчасових комітетів і Національних рад почали перебирати представники німецької цивільної адміністрації. Дистрикт «Галичина» було поділено на повіти, серед них і Стрийський у складі Стрийської, Жидачівської, Ходорівської округ [1, 4; 2, 2; 69, 80]. Від квітня 1942 р. повіти перейменовано в окружні староства, а округи в повіти [54, 3] (щоб уникнути непорозумінь, надалі вживатимемо термін «округа» й стосовно повітів зразка серпня 1941 – квітня 1942 р. – Авт.). Наступних майже півтора року округа Стрий включала шість повітів: Стрийський, Сколівський, Жидачівський, Миколаївський, Болахівський, Журавненський [37, 6]. З другої половини 1943 р. Стрийська округа складалася з повітових комісаріатів Стрий, Ходорів, Сколе та Долина [81, 2].

Українці, будучи усуненими від політичного життя (в їх руках перебували лише найнижчі щаблі адміністративно-управлінської драбини), зосередилися на культурно-освітній та соціально-гуманітарній сферах. Поступово у головних містах краю було відновлено філії «Просвіти». Наприкінці серпня – початку вересня 1941 р. було відновлено діяльність філії у Стрию. Керівний орган – «виділ» – очолив Володимир Кульчицький (голова), містоголовою став Володимир Нарожняк, секретарем Михайло Приймак, скарбником Василь Данилишин, членами Юрій Никоряк та о. Роман Ловецький, заступниками членів Володимир Пасічник і Роман Лисович. До контрольної комісії увійшли о. Микола Притуляк, Олекса Михайлик, Петро Кобат [8, 2].

1 вересня 1941 р. керівництво культурно-освітньою діяльністю читалень «Просвіти» на Стрийщині було передано від вище згадуваного реферату освіти і культури («Стрийської Районної шкільної управи») до філії товариства у Стрию. Повідомляючи про це українську громадськість, голова філії В. Кульчицький 14 вересня 1941 р. (газета «Стрийські вісті» від 18.09.1941 р.) наголосив, що виділ філії доручає «проводам читалень» (голова, містоголова та секретар) підібрати з «найкращих громадян села» членів виділу та трьох членів ревізійної комісії [38, 4]. Надалі у своєму зверненні до «громадянства» виділ стрийської філії «Просвіти» давав загальні вказівки щодо організації роботи читалень, які можна виокремити у такі групи:

1) залучення мешканців до читальні та просвітницької праці. Керівництву («проводам») читалень доручалося негайно охопити членством всіх громадян віком від 18 років життя, організувати «доріст» (дітей та підлітків. – Авт.) та проводити з ними заняття. На допомогу в роботі наказувалося запросити «свідомих громадян села, місцеву трудову сільську інтелігенцію, священника та вчителів», а також діяти злагоджено і в порозумінні з місцевими кооперативою, товариствами «Січ», «Сільський Господар» тощо;

2) матеріальне забезпечення діяльності читальні. Передбачалося, що членські внески «місцевих громадян української національності віком до 18 років» становитимуть щомісяця до кінця 1941 р. 1 злотий (5 крб.), з чого половина передаватиметься філії, а інша залишатиметься на потреби читальні (часописи, книжки, портрети, закупівля потрібного інвентарю). «Читальня повинна обов'язково подбати про сцену, декорації, костюми, бібліотеку, газети, столи, крісла, лавки, кілька ламп, шахи і т.п.», – йшлося у зверненні виділу філії;

4) налагодження документації роботи читальні. «Провід Читальні, – зазначалося у зверненні, – подбає негайно про такі книжки: інвентар, книгу протоколів, касову та список книжок бібліотеки». Питання організації читальнями будь-яких імпрез слід було документально погоджувати з «районою управою в Стрию» (окружним німецьким староством. – Авт.), яка затверджувала програми заходів і надавала дозвіл на їх проведення;

3) планування та організація діяльності читальні. Вказувалося, що культурно-освітню роботу у вересні слід проводити за попередніми вказівками «шкільної управи (РОіК.

– Авт.)», а звіт щодо виконаної у серпні та наступні місяці роботи належить надсилати до філії «Просвіти» в Стрию. Виділ філії також зобов'язував членів читалень у вересні-жовтні організувати імпрезу – виставу, концерт чи фестини, – а весь дохід передати Стрийському районному комітетові допомоги потерпілим від повені.

Керівництво читальні зобов'язали «пильнувати, щоб між громадянами села поширювалися газети, передовсім «Стрийські вісті», у домівці читальні проводити «стало і систематично заняття, читку газет, книжок, проби хору, драматичного гуртка, гри в шахи і т.п.», «урухомити виміну книжок між членами».

Очільник філії «Просвіти» в Стрию рекомендував сільським читальням звертатися до працівників Районового дому культури: Є. Пасіки у справі організації та проведенні роботи хорів, М. Кавки у справах драмгуртків та інформації. Крім того, філія зобов'язувала співаків і членів духової оркестри «близьких (до Стрия. – Авт.) сіл» Добрян, Угорське, Добрівляни, Грабовець, Дуліби, Конюхів, Братківці, Верчани, Слобідка та інші брати участь у пробах районних хору і оркестру.

5) *декларація дисциплінарних санкцій*. У зверненні В. Кульчицького підкреслювалося, що у випадках, «коли буде устійнено, що в приміщені читальні брудно, не проводиться культурно-освітньої роботи, або не ведеться роботи в драм., співочому, освітньому чи спортовому гуртках», виділ Філії цього не терпітиме, а «потягне провід (читальні. – Авт.) до відповідальності» [38, 4].

Поступово діяльність оновленої «Просвіти» потрапила під протекцію Українського краєвого комітету (з березня 1942 р. – ще й Українського центрального комітету), а на місцях – Українських окружних (допомогових) комітетів (УОК). Як відомо, Стрийський УОК очолював д-р І. Максимчук [3, 460].

7 лютого 1942 р. назва «Просвіта» була замінена на «Українське освітнє товариство» (УОТ). Окреслюючи *завдання* цієї організації, відзначимо, що вони пройшли певну трансформацію. Якщо відроджувані в другій половині 1941 р. філії та читальні «Просвіти» вважалися винятково культурно-просвітницькими організаціями, то на осередки УОТ покладалися значно ширші завдання. Як відзначав В. Офіцинський, діяльність УОТ не слід цілком ототожнювати з працею їх попередника – читалень «Просвіти», оскільки вони не обмежувалися лише культурно-просвітньою діяльністю, тобто веденням самоосвітніх курсів, рефератів, бібліотек, драматичних гуртків. Їх сфера була масштабнішою та різноманітнішою. Вони проводили серед населення освітню діяльність у більш широкому значенні цього слова: як у сфері культурно-просвітньої роботи – те, що колись робили читальні «Просвіти», так і в сферах суспільної опіки і господарській – те, чим колись займався «Сільський господар», у галузі молодіжного виховання шляхом організації Куренів молоді, що виконували функції та завдання довоєнних «Пласту», «Соколів», «Січей». Жіночі секції при УОТ продовжували традиції «Союзу українок» та «Гуртків сільської господині» [68]. Таким чином, діяльність осередків УОТ не відрізнялася від діяльності УЦК, УОК чи повітових делегатур, однак охоплювала значно менший терен – село чи місто.

У листопаді 1942 р. в газеті «Голос Підкарпаття» завдання УОТів формулювалися так: «Передовсім треба намітити й відповідно постройти домівку на читальню, де можна читати книжки й часописи, робити проби театрального гуртка й хору, улаштувати самоосвітні курси, відбувати руханкові вправи... Перед культурно-освітніми працівниками стоять ще і інші важливі завдання, які слід і тепер приготувати. Треба скомплетувати, поповняти й упорядковувати бібліотеку, щоб осінню й зимою можна заспокоїти посиленій попит за книжкою. Важною річчю являється теж намічення програми діяль-

ности драматичних гуртків. Тут велику поміч найде керівник гуртка у списках дозволених владою п'єс. Ці списки виготовив Культурно-освітній реферат УЦК і не треба вже старатися про окремих дозвіл, лише вистане добрати собі довільну п'єсу, вистаратися про примірник і простудіювати його, щоб осінню могли негайно приступити до проб. Те саме треба зробити з іншими імпрезами-концертами, академіями, обходами роковин і т. п. спис дозволених свят-академій і відповідних рефератів та деклямацій і пісень виготовив теж УЦК і на тій основі організатори цих імпрез можуть виготовити відповідний план праці на осінньо-зимові місяці. Поруч того треба намітити план і програму праці в самостійних гуртках, у Курінях Молоді, гуртку Сільського Господаря і т. д. треба теж виготовити план кампанії за приєднання членів і посиленням організаційної праці на селі, щоб молодь і старші не ходили бездільно самопас, але гуртувалися в УОТ-ах і їх секціях» [14, 6].

Характеризуючи *мережу* читалень «Просвіти»-УОТ на Стрийщині, відзначимо, що збереглося недостатньо даних про зростання їх чисельності. Відомо, однак, що на серпень 1943 р. в окрузі функціонувало 204 УОТ, до складу яких належало 22298 членів [37, 6]. Таким чином, до просвітницького товариства було залучено приблизно 10 % мешканців округи*. Про кількість УОТ в повітах округи майже нічого не відомо. Знаємо лише що на грудень 1942 р. у 47 селах Сколівщини діяло 37 осередків товариства [19, 6], а в лютому 1943 р. їх число сягнуло 45-ти [55, 6]. Після приєднання Долинського повіту (серпень 1943 р.) загальна кількість УОТ Стрийської округи зростає ще на 62 осередки. До того ж у серпні 1943 р. планувалося відкрити ще 6 нових УОТ у Ходорівському повіті [56, 6].

Освітні товариства, що густою мережею вкрили весь край, стали фактично єдиними осередками всього українського організованого життя на селі і в містах. Провідна роль у них належала національно свідомій інтелігенції: вчителям, священикам, службовцям [36, 15 – 16]. Нерідко читальні об'єднували доволі значну кількість мешканців села. Так, у с. Голобутів на лютий 1942 р. налічувалося 204 члени «Просвіти», у с. Монастирець – 250 [27, 4], у с. Дідушичі Малі – 150 [25, 4]. При цьому сільські та міські громади попри значні труднощі воєнного часу нерідко бралися за будівництво Народного Дому. Наприклад, с. Гніздичів Жидачівського повіту до 31 жовтня 1943 р. збудувало власний Народний Дім [84, 6]. До початку листопада того ж року завершили будівництво аналогічної будівлі у с. Крушелниця [28, 6]. Село Волиця Гніздичівська, яке нараховувало 140 хат, наприкінці 1943 р. також взялося за побудову свого Народного дому [9, 6]. У неділю 28 лютого 1943 р. українське населення Стрия врочисто святкувало відкриття відбудованого Народного Дому, частково знищеного пожежею 1940 р. Свято відкрили увертюрою М. Лисенка до опери «Наталка Полтавка» у виконанні оркестру під керівництвом І. Поваляченка. Згодом з вітальним словом виступили голова УОК в Стрию д-р І. Максимчук, директор Народного Дому В. Котович, німецький староста фон Девіц [6, 6].

Аналізуючи *культурно-освітню діяльність* осередків «Просвіти»-УОТ Стрийщини, детальніше зупинимося на таких її складових: 1) гурткова праця; 2) бібліотеки; 3) робота

* Згідно із статистичними даними, на 15.09.1942 р. в дистрикті «Галіція» мешкало 4528323 особи, з них 3247353 українця (71,7 %). Наведемо цифри, які стосуються окружного староства Стрий: рейхснімці – 1241, фольксдойчі – 1489, українці – 228961, поляки – 34229, євреї – 26399, інші національності – 153, разом – 292472 (Див.: Населення області Галичина по староствам // Львівські вісті. – 1942. – Ч. 263(387). – 18 листопада. – С. 4). Проте внаслідок тотального знищення євреїв, а також загалом високої смертності на середину 1943 р. населення Стрийської округи становило дещо більше 200 тис. осіб (Див.: Культурно-освітня праця Стрийщини // Голос Підкарпаття. – 1943. – Ч. 33. – 15 серпня. – С. 6.)

з молоддю; 4) масові заходи.

Зазвичай в читальнях «Просвіти»-УОТ утворювали хоровий, музичний, драматичний, самоосвітній, танцювальний, шаховий та інші гуртки. Їх існування та діяльність залежала від наявності відповідних кадрів, здатних проводити гурткову працю. Звісно, у багатьох селах таких фахівців гостро не вистачало. Однак, при більшості читалень вдавалося організувати принаймні хоровий, драматичний та самоосвітній гуртки. Так, вже з перших днів існування читальні в Стрию було утворено аматорський драмгурток, який 20 липня 1941 р. з нагоди звільнення від більшовиків поставив драму на 7 дій «Страшна пімста» (за повістю М. Гоголя «Тарас Бульба») у будинку міського театру [57, 2]. Під режисурою З. Сташка цей же гурток 15-16 серпня поставив п'єсу «Перехитрила», а 24 серпня в оновленому Народному Домі – комедію «Трьох хлопців до вибору» [48, 3]. З приводу останньої в газеті «Стрийські вісті» з'явилася критична стаття, автор якої, зокрема, зазначав: «Драмгурток цього разу грав з запалом. На салі тривав безперервний сміх. Вистава мала великий успіх. Особливо добре грали пп. Солтис, Сташків і Селим. Добре запам'ятались зі своїх роль пп. Вербицький, Солтисів та Шиянівна... Дуже шкода, що Стрийський Драмгурток для першої вистави в Народному Домі вибрав саме цю тривіальну, пострічану п'єсу Мартиновича, яка нічого не дає ні умові, ні серцю. Такий сильний Драмгурток, як Стрийський мусить бути більш вибагливий у доборі свого репертуару» [50, 3].

Після того, як керівництво просвітницькою роботою Стрийщини перебрала філія «Просвіти», Стрийський драмгурток отримав статус аматорського районного театру при філії. 21 – 22 вересня режисер М.Кавка поставив п'єсу Суходольського «Хмара», 12 жовтня – комедію «Княгиня Капучідзе». «Гра акторів добра, а деякі ролі, як роля Бистрицького у виконанні п.Кавки була на високім артистичнім поземі...» [10, 4], – констатував критик з приводу останньої постановки.

Активно розпочали працю і сільські драматичні гуртки. Драмгурток с. Добряни підготував п'єсу «Назар Стодоля», яку 3 серпня 1941 р. продемонстрував стрийчанам в українському районному домі культури [63, 4]. Незабаром там же організовано показ вистави «Дай серцю волю, заведе в неволю» (режисер М.Кавка), яку відіграли актори-аматори драматичного гуртка с. Братківці [61, 2]. 19 – 20 жовтня драмгурток читальні «Просвіти» у с. Дуліби продемонстрував виставу «Про що тирса шелестіла» [83, 4]. З часу відновлення двох читалень у с. Лисятичі тамтешні драмгуртки поставили трагедію «Україна в огні», драму «Ой, видно село», виставу «Україна в кігтях ГПУ» [23, 4]. Драмгурток читальні с. Великі Дідушичі у рідному селі та Турі Великій відіграли виставу «Крути», а 14 грудня – «Марк Проклятий» [44, 4]. За перші півроку свого існування актори-аматори з с. Малі Дідушичі поставили чотири вистави («Назар Стодоля», «Учитель», «Україна в огні», «Страшна пімста») та підготували п'яту – п'єсу «Марк Проклятий» [25, 4]. У Лукавиці Долішній аматорський гурток ще влітку 1941 р. поставив п'єсу «Ми йдемо у бій», 19 грудня відіграв комедію «Троє до вибору», а 28 грудня – п'єсу «В кігтях ГПУ» [24, 4]. Репертуаром із п'яти поставлених вистав до кінця 1941 р. міг похвалитися драмгурток с. Стинава Вижня [76, 4]. Гурток в Угольній поставив п'єсу «Безталанна» [82, 4]. Подібні акції періодично відбували в усіх читальнях, де діяли драматичні гуртки. Щоправда, їх репертуар, як і репертуар стаціонарних професійних театрів, з 1942 р. суворо цензурувався німецькою владою.

У львівській газеті «Голос Підкарпаття» нерідко описувалися успіхи «самодіяльних театральних гуртків» Стрийщини. Серед найкращих називалися гуртки з сіл Добряни, Демня і Синевідсько Вижне. Особливих успіх восени 1943 р. домігся гурток із Синевідська Вижнього. Перший голова цього аматорського гуртка Дмитро Мицик ще восени

1941 р. поставив п'єсу «Дем'ян Чуприна». До кінця 1942 р. праця гуртка відбувалася епізодично. Лише 1943 р., коли місцевий осередок УОТ отримав постійний провід, праця набула організованих форм. Голова УОТ Урбан створив декілька секцій. Аматорський театральний гурток очолив Микола Шило, режисером став Володимир Думинець. На кошт місцевих просвітян режисера було відправлено на режисерські курси до Львова, які проводив Інститут народної творчості. Після урізноманітнення репертуару гуртка, він переміг на повітових змаганнях Сколівщини й поїхав на окружні змагання до Стрия. Здобувши перемогу на рівні округи синевидськовижнянський гурток отримав призначення на обласні змагання до Львова. На той час гурток уже дав понад 50 вистав [17, 6; 52, 6].

Співочі чи хорові гуртки зазвичай співдіяли з драмгуртками і часто склалися з одних і тих же осіб. Уже 27 липня 1941 р. в приміщені Українського районного будинку культури м.Стрий відбувся вечір української пісні і танків, в якому взяли участь хори з с. Конюхів (керівник – Яків Голуб) та с. Завадів (керівник – Євген Пасіка). Найбільш вдало хористи виконали пісні «На вулиці скрипка грає», «Птичий хор», «Гандза», «Ой, пряду, пряду», «На городі верба». З солоспівів преса відзначила пісню «Минули літа молодії» у виконанні І. Пакоса, та дует І. Пакоса та І. Левицької з опери «Запорожець за Дунаєм». Крім того, у святі взяв участь танцювальний гурток під керівництвом Ніни Матушак, учасники якого виконали, зокрема, такі танки: «Чумак», «Гуцулка», «Коломийка» [49, 2; 59, 3]. Подібний захід відбувся у Стрию 24 серпня 1941 р. Цього разу у ньому взяли участь просвітянські хори сіл Гірне і Жулин під керівництвом пп. Яремка і Цимбалістого [60, 4].

Удруге хоровий гурток з с. Гірне мав нагоду виступити перед стрийською публікою 9 листопада 1941 р. У місцевій пресі з цього приводу рижесер драмгуртка у Стрию М. Кавка писав: «Коли згадати про цей концерт, то можна сміло сказати, що цей хор належить до найкращих хорів у нашому районі». Автор зауважив чисельність хору (76 осіб), відзначив прекрасні жіночі голоси (сопрано Степанія Трух і альт Розалія Катела) й констатував брак тенорів [31, 3; 66, 4]. Серед інших сільських хорових гуртків преса відзначила гуртки с. Добряни (диригент Осип Чубатий, музичний керівник Дмитро Василів) [64, 4], с. Верчани під керівництвом Дмитра Ярка [5, 4], с. Кавсько на чолі з о.Мостюком (до репертуару цього хору належали твори Лисенка, Стеценка, Леонтовича, Колеси, Барвінського, Воробкевича) [26, 4] та с. Дідушичі Малі [25, 4]. Здебільшого ж у газеті «Стрийські вісті» окреслювалися перипетії створення районного просвітянського хору, перша проба якого відбулася 31 липня 1941 р. [58, 2]. У вересні філія «Просвіти» у Стрию за кошти свого бюджету найняла диригента Володимира Буткевича, продовжуючи набирати співаків [80, 2].

Подібно як і драмгуртки, хорові колективи читалень «Просвіти»-УОТ нерідко брали участь у відповідних конкурсах. Зокрема у 1943 р. відбулися повітові конкурси хорів УОТ в Стрию, Миколаєві, Жидачеві, Журавно й Ходорові. Опісля 28 листопада 1943 р. в залі Народного Дому в Стрию відбувся окружний конкурс хорів, під час якого програму ІНТ виконали хори УОТ м. Жидачів і с. Кавсько. Саме вони поїхали на краєвий конкурс хорів до Львова [67, 6].

Задля належної організації діяльності хорових гуртків Стрийський УОК та його делегатури в повітових центрах проводили вишколи диригентів. Уже наприкінці 1942 р. делегатура УОК в Сколе організувала тримісячний курс диригентів (керівник – диригент Сколівського хору Іван Норичка), який завершився іспитом 17 березня 1943 р. Вісім курсантів, успішно склавши іспити, повернулися в рідні села до просвітянської праці [41, 6]. Наприкінці 1943 р. УЦК «з уваги на дошкульний брак диригентів хорів УОТ»

доручив провести курси диригентів, на які дозволив приймати хлопців і дівчат віком від 14 років. Першого грудня диригентський курс розпочався у Жидачеві, куди з повіту зібралось 19 осіб. Керівництво курсом здійснював керівник Стрийської музичної школи І. Повалячек, який викладав сольфеджіо. Викладач цього ж закладу Ольга Заяць навчала курсантів гри на скрипці і мандоліні, інші предмети проводив студент Микола Каліцун [13, 6]. Цей курс I-го ступеня завершився 31 січня 1944 р. в Стрию, де іспити приймав делегат Інституту народної творчості зі Львова Євген Козак [29, 6]. Наступного ж дня почався курс II-го ступеня, який знову ж проводився зусиллями викладачів музичної школи в Стрию [12, 6].

Оркестрові гуртки не набули такого поширення як драматичні чи хорові. Уперше питання створення просвітянських оркестрів на Стрийщині було порушено під час наради відпоручників читалень «Просвіти» району 31 липня 1941 р. [70, 2]. Зрештою у серпні було започатковано симфонічний оркестр у Стрию, який очолювали спочатку О. Заяць, а згодом Р. Лесик [39, 2–3]. Протягом наступних двох місяців організація оркестру продовжувалася і наприкінці жовтня гурток було сформовано. До його складу увійшли 20 осіб – мешканців с. Угорське та м. Стрий, яких філія «Просвіти» забезпечила 45 інструментами [7, 3]. 4 січня 1942 р. в будинку українського театру в Стрию відбувся перший концерт оркестру, у програмі якого були твори Росіні, Шуберта, Василенка та ін. [51, 4]. Деякі оркестрові гуртки з'являлися і в селах. Відомо, зокрема, що вони (духові оркестри) діяли в селах Корчин і Синевідсько Вижне на Сколівщині [19, 6].

Наприкінці 1941 р. керівництво філії «Просвіти» при підтримці просвітян зі Стрийщини спробували реанімувати діяльність Будинку народної творчості в Стрию, який діяв у роки початкового утвердження радянської влади (1939 – 1941 рр.). Як повідомляє газета «Стрийські вісті», у п'ятницю 31 жовтня 1941 р. під час зустрічі представників філії «Просвіти» й мистецьких гуртків м. Стрий і Стрийського району «відбулося об'єднання мистецьких гуртків в єдину установу, що має тепер назву Округний Дім Народної Творчості. Він буде працювати під опікою Просвіти. Директором обрано М. Кавку, заступником проф. Солтиса, режисером драматичної секції Сташкова, керівником симфонічного оркестру Лесика, духового оркестру дир. Кульчицького, танцювального гуртка Матущак, хорового гуртка Сокольського, музейництва Сілецького» [43, 3].

Самоосвітні гуртки діяли майже при кожній читальні, в яких існували бібліотеки. Місцева періодика неодноразово згадувала про діяльність таких гуртків при читальнях різних сіл Стрийщини. Так, у с. Нежухів ще 27 липня 1941 р. відновилося читальня «Просвіти», де одразу почав функціонувати самоосвітній гурток [20, 4]. У с. Верчани вже у серпні 1941 р. працював самоосвітній гурток, в якому молодь вивчала історію України, географію та німецьку мову [5, 4]. Учасники аналогічного гуртка у Стинаві Вижній вивчали 10 різних навчальних предметів (щоправда, не вказано яких. – Авт.) [76, 4]. Двадцять осіб відвідувало самоосвітній гурток у с. Голобутів [27, 4]. Провідниками гуртків здебільшого були учителі й керівники шкіл, священники, студенти або учні старших класів гімназії тощо. Проте цього не вистачало, тож Стрийський УОК в 6 грудня 1943 р. започаткував у Стрию тритижневий курс передовиків самоосвітніх гуртків всієї округи. 26 грудня його закінчили 50 осіб [35, 6; 72, 6].

Бібліотеки читалень формувалися на основі тих книжок, які збереглися в просвітян, мешканців сіл і міст, що до початку війни 1939 р. користувалися послугами просвітніх книгозбірень. Чисельність книжок і часописів, зазвичай, була невеликою (100–200 примірників), хоча подекуди вдавалося створити доволі значні, як на той час, просвітянські бібліотеки. Стрийська філія «Просвіти» започаткувала свою бібліотеку у листопаді 1941

р. й одразу звернулася до громадянства передати їй книжки «з національним світоглядом» [65, 1]. Приблизно тоді в Стрийській окрузі було ініційовано кампанію за збільшення кількості передплатників української легальної періодики. У черговому числі «Стрийських вістей» (від 6.11.1941 р.) подано критичну статтю про недостатньо активну діяльність читалень «Просвіти» у цьому напрямку. При цьому наводилися такі факти: село Голобутів передплатило всього один номер «Стрийських вістей», Стинава Вижня і Райлів – жодного номера, Стинава Нижня – лише 23 номери, Синевідсько Нижнє – 28, Колодниця – 19, Любанці – 25, Хромогорб – 10, Воля Довголуцька – 31, Завадів – 45, Конюхів – 50, Монастирець – 62, Довголука – 70 номерів. «Є, щоправда і такі села, де передплачують по 200-250 номерів, але це такі великі села, що повинні передплачувати щонайменше 400 номерів» [74, 3], – йшлося в газеті.

Задля популяризації книгочитання і бібліотек у жовтні 1942 р. було оголошено місяць книжки. В рамках цієї акції у кожному селі Сколівщини прочитано щонайменше скромний прилюдний реферат на тему «Книжка». Місто Сколе вшанувало книгу «Виставою книжки», с. Крушельниця – виступом дітей під проводом учителя С. Кульчицької, с. Ямельниця – циклом бесід, які проводили вчителі Букшована та Болонний, Синевідсько Вижнє – науковим реферетом та закупівлею «досить поважної бібліотеки» [77, 6]. Кошти на закупівлю книг члени УОТ заробляли шляхом влаштування різноманітних імпрез, театральних вистав, концертів. Так аматорський гурток Синевідська Вижньому протягом кількох місяців влаштував декілька вистав і зібрав 5000 зл., які витратили на купівлю книжок до бібліотеки власної читальні УОТ [30, 6]. Подібні заходи дали певні результати. На січень 1943 р. усі 37 УОТ в селах Сколівщини вже мали свої бібліотеки [73, 6]. Звісно ж, як і в інших сферах просвітнянського життя, бібліотеки УОТ відчували брак підготовлених кадрів. Тож Стрийський УОК, починаючи з 6 листопада 1943 р. відкрив шестиденні курси бібліотекарів [72, 6].

Роботу з молоддю просвітняни проводили, зокрема, в рамках молодіжного товариства «Січ», осередки якого з кінця 1941 р. перейменовано в Курені молоді. Відомо, що влітку 1941 р. гуртки товариства «Січ», яке діяло під егідою ОУН, постали у селах Верчани (спочатку як гурток товариства «Сокіл») [5, 4], Дуліби (курінь товариства «Січ» ім. Є. Конавальця на чолі з отаманом Грицем Баб'яком) [15, 4], Стинава Вижня [76, 4]. В одному з квітневих (1943 р.) чисел газети «Голос Підкарпаття» повідомлялося, що Курінь молоді с. Синевідсько Вижнє на той час вишколив «35 іспитованих юнаків і юначок» [78, 6]. На серпень 1943 р. в Стрийській окрузі діяло 72 Куреня молоді [37, 6]. «Січовики» проходили фізкультурно-військовий вишкіл, брали участь у різноманітних заходах «Просвіти», інколи й самостійно організовували певні акції. У вересні 1941 р. майже кожен Курінь молоді провів «Свято зброї». Крім того, «січовики», нерідко будучи членами різних гуртків (у тому числі й драматичних) при місцевих читальнях «Просвіти»-УОТ, влаштовували різноманітні театральні вистави. На жаль, в подальшому активність Куренів молоді значно зменшилася. Здебільшого, це було наслідком примусового залучення німецькою владою значної частини молоді до баудінсту, а також вивезення її до Німеччини.

Масові заходи, які організовувалися «Просвітою»-УОТ, проводили з нагоди певних врочистостей, національних свят, роковин Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки, вшанування пам'яті жертв більшовицьких репресій тощо. Вже в листопаді 1941 р. майже усі існуючі на той час читальні «Просвіти» Стрийської округи провели певні заходи, присвячені річниці Листопадового Зриву та загибелі героїв Базару. Часопис «Стрийські вісті» (1941 р.) повідомляв про «святочні академії з нагоди Листопадового Чину» у селах Жулин і Нежухів [21, 4], Семигинів, Дідушичі Малі, Фалиш, Баличі Подорожні, Лисо-

вичі, Баличі Зарічні, Бережниця, Сіхів [22, 4], Уголна [4, 4], Дідушичі Великі, Лисовичі [42, 4], з нагоди трагічних подій під Базаром – у селах Дідушичі Великі, Розгірче, Бережниця [18, 4], Уголна [82, 4] тощо. Незалишалася осторонь й філія «Просвіти» у Стрию. За її ініціативи 23 листопада у місцевому окружному Домі народної творчості відбулася «жалібна академія» в пам'ять полеглих під Базаром. Вступне слово виголосив о. В. Нарожняк. Декілька пісень виконав хор під диригуванням Кокольського. Вірші Б.Лепкого декламувала Марта Кокольська. Опісля врочистості продовжили викладачі і вихованці музичної школи в Стрию, та хор із с.Конюхів [16, 3].

Масові заходи щороку організовувалися й 8 грудня у «День Просвіти». Для прикладу, у Стинаві Вижній 7 грудня 1941 р. після богослужіння люд завітав до домівки читальні. Свято «Просвіти» відкрили голова читальні Іван Паровінчак та директор школи Ярослав Менцінський, який виступив з рефератом «Розвиток і значення Просвіти». Коротку історію місцевої читальні розповів юнак Омелько Галенюк. Опісля врочистості продовжили місцевий хор і декламатори віршів [76, 4]. Наслідуючи просвітянські традиції, УЦК проголосив грудень 1943 р. місяцем української культури, а також організував всенародну збірку пожертвувань у фонд підтримки її розвитку [68]. Читальні УОТ Стрийщини активно долучилися до цієї справи.

Крім описаних вище акцій, просвітяни брали активну участь в організації та проведенні антиалкогольних та антинікотинових кампаній, надавали підтримку дошкільним установам (в будинках читалень деяких сіл діяли сезонні дитячі садки), займалися збиранням пожертв на допомогу полоненим, воякам дивізії «Галичина», підтримували діяльність званево-обов'язкових сільськогосподарських шкіл тощо.

Загалом, як повідомляв часопис «Голос Підкарпаття» на серпень 1943 р. в Стрийській окрузі у рамках 204 УОТ проводили працю 72 самоосвітні, 24 часописні, 145 театральних, 91 хоровий, 4 музичні, 131 жіночий, 22 протиалкогольні гуртки, 22 гуртки з боротьби з неграмотністю, 72 куреня молоді. До червня 1943 р. в усіх УОТ округи було проведено 5983 сходи-зібрання, 846 вистав, 786 національних свят, 11 курсів, прочитано 50815 творів красного письменства, 505 рефератів. Найбільш відомими в культурно-освітній праці редакція газети визнала такі села Стрийської округи: Демня, Синевідсько Вижне, Добряни, Ямельниця, Урич, Конюхів [37, 6].

Водночас, уже з 1941 р. читальні «Просвіти» поступово перетворювалися на осередки пропагандистсько-ідеологічної роботи ОУН(б). У секретній німецькій інструкції, яка в листопаді 1942 р. потрапила до рук українського націоналістичного підпілля, зазначалося: «...за культурним товариством «Просвіта» треба встановити нагляд, бо там діють «Б» (бандерівці. – Авт.)» [34, 281]. У міру посилення репресій проти українських націоналістів «Просвіта» політизувалася, ставала опозиційною щодо німецьких окупантів. Нацистів непокоїла «самостійницька», а отже антинімецька діяльність «Просвіти». В одному з оглядів поліції безпеки й СД з-поміж іншого підкреслювалося: «Як і в минулому, «Просвіта» намагається розширити свій вплив на громадське життя. При цьому дедалі більше визначається її прагнення усунути сторонній вплив, у тому числі й німецький, і продовжувати роботу за створення «самостійної України»» [32, 94; 79, 245]. Можемо з великою долею правдоподібності стверджувати, що вплив осередків «Просвіти»-УОТ на національно-патріотичне виховання української молоді відіграв не останню роль у поширенні визвольного руху, зокрема й на теренах Стрийщини, де наприкінці 1943 – початку 1944 рр. формувалися декілька сотень УПА.

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що в Стрийській окрузі (1941 – 1944 рр.) діяло приблизно 270 читалень «Просвіти»-УОТ, які проводили активну культурно-освітню

працю серед населення в національному дусі. Попри значні матеріальні труднощі, перешкоди й контроль з боку німецьких властей, члени Товариства організували гурткову роботу, займалися відновленням бібліотек, влаштували величаві масові заходи, боролися з неписьменністю, підтримували і спрямовували патріотичну активність молоді, чим відіграли значну роль у збереженні української ідентичності, розвитку національної свідомості, а відтак і в боротьбі націоналістичного підпілля та повстанських відділів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Адміністративний поділ Дистрикту Галичина // Стрийські вісті. – 1941. – № 37. – 7 грудня. – С. 4.
2. Адміністраційний поділ Галицької області // Вільне слово. – 1941. – № 35–36. – 27 вересня. – С. 2.
3. Бандера О. Під німецькою окупацією / О. Бандера // Стрийщина. Історико-мемуарний збірник Стрийщини, Скільщини, Болахівщини, Долинщини, Рожнітівщини, Журавенщини, Жидачівщини і Миколаївщини. – Нью-Йорк-Торонто-Париж-Сідней, 1990. – Т. 2. – С. 450–462.
4. Бондар О. Праця читальні «Просвіти» в Угольні / О. Бондар // Стрийські вісті. – 1941. – № 36. – 4 грудня. – С. 4.
5. В.Г. Верчани обновлюються // Стрийські вісті. – 1941. – № 12. – 31 серпня. – С. 4.
6. Відкриття «Народного Дому» в Стрию // Голос Підкарпаття. – 1943. – Ч. 10. – 7 березня. – С. 6.
7. Віднова діяльності духової оркестри // Стрийські вісті. – 1941. – № 31. – 6 листопада. – С. 3.
8. Віднова діяльності філії «Просвіти» в Стрию // Стрийські вісті. – 1941. – № 16. – 14 вересня. – С. 2.
9. Волиця Гніздичівська буде свій народний дім // Голос Підкарпаття. – 1943. – Ч. 49. – 5 грудня. – С. 6.
10. Глядач. Княгиня Капучідзе в районівім театрі // Стрийські вісті. – 1941. – № 27. – 23 жовтня. – С. 4.
11. Данилишин. До читалень Стрийського району / Данилишин, Кульчицький // Стрийські вісті. – 1941. – № 1. – 18 липня. – С. 3.
12. Диригентський курс в Стрию // Голос Підкарпаття. – 1944. – Ч. 13. – 26 березня. – С. 6.
13. Диригентські курси в Стрийщині // Голос Підкарпаття. – 1943. – Ч. 49. – 5 грудня. – С. 6.
14. До культурно-освітньої праці в Українських Освітніх Товариствах // Голос Підкарпаття. – 1942. – Ч. 12. – 15 листопада. – С. 6.
15. Дробіняк Д. Оснування Куреня Т-ва «Січ» в Дулібах / Д. Дробіняк // Стрийські вісті. – 1941. – № 12. – 31 серпня. – С. 4.
16. ЕМПЕ. Жалібна академія в пам'ять поляглих під Базаром // Стрийські вісті. – 1941. – № 36. – 4 грудня. – С. 3.
17. З діяльності драматичних гуртків Скільщини // Голос Підкарпаття. – 1943. – Ч. 44. – 31 жовтня. – С. 6.
18. З життя округи // Стрийські вісті. – 1941. – № 37. – 7 грудня. – С. 4.
19. З культурного життя Скільщини // Голос Підкарпаття. – 1942. – Ч. 18. – 27 грудня. – С. 6.
20. З наших сіл // Стрийські вісті. – 1941. – № 31. – 6 листопада. – С. 4.
21. З наших сіл // Стрийські вісті. – 1941. – № 32. – 9 листопада. – С. 4.
22. З наших сіл // Стрийські вісті. – 1941. – № 34. – 16 листопада. – С. 4.
23. З наших сіл // Стрийські вісті. – 1941. – № 39. – 14 грудня. – С. 4.
24. З наших сіл // Стрийські вісті. – 1942. – № 3. – 11 січня. – С. 4.
25. З наших сіл // Стрийські вісті. – 1942. – № 5. – 18 січня. – С. 4.
26. З наших сіл // Стрийські вісті. – 1942. – № 10. – 8 лютого. – С. 4.
27. З наших сіл // Стрийські вісті. – 1942. – № 14. – 22 лютого. – С. 4.
28. Закінчення будови Народного Дому в Крушельниці // Голос Підкарпаття. – 1943. – Ч. 46. – 14 листопада. – С. 6.
29. Закінчення диригентського курсу // Голос Підкарпаття. – 1944. – Ч. 8. – 20 лютого. – С. 6.
30. Зі Скільщини // Голос Підкарпаття. – 1943. – Ч. 9. – 28 лютого. – С. 6.

31. Кавка М. Українська народна творчість / М. Кавка // Стрийські вісті. – 1941. – № 34. – 16 листопада. – С. 3.
32. Коваль М. Діяльність «Просвіти» на окупованій території України (1941 – 1944 рр.) / М. Коваль // «Просвіта»: історія та сучасність. – К.: Веселка, 1998. – С. 90 – 95.
33. Ковба Ж. «Просвіта» – світло, знання, добро і воля українського народу (До 125-річчя з дня заснування) / Ж. Ковба. – Дрогобич : «Відродження», 1993. – 124 с.
34. Косик В. Україна і Німеччини в Другій світовій війні / Володимир Косик. – Париж-Нью-Йорк-Львів : НТШ, 1993. – 659 с.
35. Культура села зростає. Вишкільні курси для самоосвіти // Голос Підкарпаття. – 1944. – Ч. 1. – 2 січня. – С. 6.
36. Культурне життя в Україні. Західні землі. Документи і матеріали. Т. 1 (1939 – 1953). – К. : Наук. думка, 1995. – 748 с.
37. Культурно-освітня праця Стрийщини // Голос Підкарпаття. – 1943. – Ч. 33. – 15 серпня. – С. 6.
38. Кульчицький В. Відновлення діяльності філії «Просвіти» / В. Кульчицький // Стрийські вісті. – 1941. – № 17. – 18 вересня. – С. 4.
39. Кульчицький В. Стрийський театр / В. Кульчицький // Стрийські вісті. – 1942. – № 6. – 25 січня. – С. 2–3.
40. Курилишин К. Українська легальна преса періоду німецької окупації (1939 – 1944 рр.) : Історико-бібліографічне дослідження. У 2-х т. / Костянтин Курилишин. – Львів, 2007. – Т. 1. – С. 221–226; Т. 2. – С. 291–298.
41. Курс диригентів // Голос Підкарпаття. – 1943. – Ч. 15. – 11 квітня. – С. 6.
42. Лисовичі // Стрийські вісті. – 1941. – № 36. – 4 грудня. – С. 4.
43. М.П. Об'єднання мистецьких гуртків // Стрийські вісті. – 1941. – № 31. – 6 листопада. – С. 3.
44. Маківський В. Дідушиці Великі / В. Маківський // Стрийські вісті. – 1941. – № 40. – 18 грудня. – С. 4.
45. Мандрик М. З історії «Просвіти» на Стрийщині / Михайло Мандрик // Україна : культурна спадщина, національна свідомість, держава. – 2010. – Ч. 11. – С. 278–286.
46. Мандрик М. Створення товариства Просвіта у Стрию / Михайло Мандрик // Незалежний культурологічний часопис «І». – 2012. – Ч. 70.
47. Мандрик М. Стрийщина : шлях до волі / Михайло Мандрик. – Стрий : Щедрик, 1998. – 592 с.
48. Мистець. «Перехитрили» в поставі Стрийського драмгуртка // Стрийські вісті. – 1941. – № 9. – 21 серпня. – С. 3.
49. Мистець. Вечір української пісні і танків // Стрийські вісті. – 1941. – № 4. – 3 серпня. – С. 2.
50. Мистець. Перша вистава в Стрийському Народному Домі // Стрийські вісті. – 1941. – № 12. – 31 серпня. – С. 3.
51. На маргінесі симфонічного оркестру // Стрийські вісті. – 1942. – № 3. – 11 січня. – С. 4.
52. Найкращий аматорський гурток Стрийщини // Голос Підкарпаття. – 1943. – Ч. 33. – 15 серпня. – С. 6.
53. Населення області Галичина по староствам // Львівські вісті. – 1942. – Ч. 263(387). – 18 листопада. – С. 4.
54. Новий адміністративний склад Дистрикту Галичина // Львівські вісті. – 1942. – Ч. 88 (212). – 24 квітня. – С. 3.
55. Новинки зі Скільщини // Голос Підкарпаття. – 1943. – Ч. 6. – 7 лютого. – С. 6.
56. Нових 62 УОТ в Стрийщині // Голос Підкарпаття. – 1943. – Ч. 35. – 29 серпня. – С. 6.
57. Об'ява [про виставу Українського драматичного гуртка в Стрию] // Стрийські вісті. – 1941. – № 1. – 18 липня. – С. 2.
58. Оголошення [заклик вступати до хору в м.Стрий] // Стрийські вісті. – 1941. – № 4. – 3 серпня. – С. 2.
59. Оголошення [про вечір української пісні і танків] // Стрийські вісті. – 1941. – № 2. – 24 липня. – С. 3.

60. Оголошення [про вечір української пісні і танцю] // Стрийські вісті. – 1941. – № 9. – 21 серпня. – С. 4.
61. Оголошення [про виставу драмгуртка с. Братківці] // Стрийські вісті. – 1941. – № 8. – 17 серпня. – С. 2.
62. Оголошення [про виставу Стрийського міського драмгуртка] // Стрийські вісті. – 1941. – № 9. – 21 серпня. – С. 3.
63. Оголошення [про постановку драмгуртка с. Добряни] // Стрийські вісті. – 1941. – № 3. – 31 липня. – С. 4.
64. Оголошення [про свято обжинок в с. Добряни] // Стрийські вісті. – 1941. – № 10. – 24 серпня. – С. 4.
65. Оголошення [про створення бібліотеки при філії «Просвіти» в Стрию] // Стрийські вісті. – 1941. – № 31. – 6 листопада. – С. 1.
66. Оголошення [про театральну виставу та концерт] // Стрийські вісті. – 1941. – № 31. – 6 листопада. – С. 4.
67. Окружний конкурс хорів // Голос Підкарпаття. – 1943. – Ч. 51. – 19 грудня. – С. 6.
68. Офіцинський В. Дистрикт Галичина (1941–1944) : історико-політичний нарис / В. Офіцинський. – Ужгород : Гражда, 2001. – 143 с. // <http://www.exlibris.org.ua/distrikt/r3-p2.html>
69. Паньківський К. Роки німецької окупації / Кость Паньківський. – Нью-Йорк – Торонто : Життя і мислі, 1965. – 480 с.
70. Пасіка Є. Перша Районова Нарада Українських Революційних Проводів Читалень «Просвіта» / Є. Пасіка // Стрийські вісті. – 1941. – № 4. – 3 серпня. – С. 2.
71. Пеленська І. Освітнє життя Стрийщини / Ірина Пеленська // Стрийщина. Історико-мемуарний збірник Стрийщини, Скільщини, Болахівщини, Долинщини, Рожнітівщини, Журавенщини, Жидачівщини і Миколаївщини. – Нью-Йорк-Торонто-Париж-Сідней, 1990. – Т. 1. – С. 390–403.
72. Поглиблення освітньої праці // Голос Підкарпаття. – 1943. – Ч. 51. – 19 грудня. – С. 6.
73. Початок нового Відродження. Книжка у Верховині // Голос Підкарпаття. – 1943. – Ч. 19. – 3 січня. – С. 6.
74. Промінь. Бездіяльність читалень «Просвіти» // Стрийські вісті. – 1941. – № 31. – 6 листопада. – С. 3.
75. «Просвіта» // Стрийщина / Гол. ред. В.Романюк. – Стрий : Щедрик, 2009. – Кн. 1 : Сторінки історії. – С. 122–154.
76. Просвітинець. Стинава Вижня // Стрийські вісті. – 1941. – № 41. – 21 грудня. – С. 4.
77. Скільська Верховина на культурно-освітньому фронті // Голос Підкарпаття. – 1942. – Ч. 13. – 22 листопада. – С. 6.
78. Скільщина будує Народні Доми. Відновлення Народного Дому в Синевідську Вижнім // Голос Підкарпаття. – 1943. – Ч. 16. – 18 квітня. – С. 6.
79. Стефанюк Г. Програмні засади та діяльність ОУН(б) щодо розвитку української школи в період нацистського «нового порядку» (1941 – 1944 рр.) / Г. Стефанюк // Галичина. – Івано-Франківськ, 2008. – № 14. – С. 242–247.
80. Стрий повинен мати добрий хор // Стрийські вісті. – 1941. – № 20 – 27-28 вересня. – С. 2.
81. Теперішній адміністративний поділ області Галичина // Голос Підкарпаття. – 1944. – Ч. 7. – 13 лютого. – С. 2.
82. Угольна // Стрийські вісті. – 1941. – № 41. – 21 грудня. – С. 4.
83. Учасник. Вистава п'єси «Про що тирса шелестіла» // Стрийські вісті. – 1941. – № 28. – 28 жовтня. – С. 4.
84. Ще один Народний дім // Голос Підкарпаття. – 1943. – Ч. 51. – 19 грудня. – С. 6.

Статтю подано до редакції 20.06.2014 р.